

T.C. SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

KAMU İŞLETMELERİ 2019 YILI GENEL RAPORU

Aralık 2020

T.C. SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

KAMU İŞLETMELERİ 2019 YILI

GENEL RAPORU

Aralık 2020

Kamu İşletmeleri 2019 yılı Genel Raporu, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 43'üncü maddesi gereği hazırlanarak, Rapor Değerlendirme Kurulu'nun 18.12.2020 tarihli ve 471/1 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

1. GENEL ÇERÇEVE	1
1.1. Raporun Amacı	1
1.2. Raporun Hazırlanma Yöntemi ve Kapsamı	2
2. KAMU İŞLETMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	5
2.1. Kamu İşletmeciliğinin Tarihi Gelişimi	5
2.2. Kamu İşletmelerinin Tasnifi.....	9
3. KAMU İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ	10
3.1. Kamu İşletmeleri Faaliyetlerine İlişkin Hedef ve Politikalar.....	10
3.2. Kamu İşletmelerine İlişkin Genel Bilgiler ve Değerlendirme.....	11
3.3. İstihdam	13
3.4. İşletme Çalışmaları.....	16
3.4.1. Alımlar	16
3.4.2. İşletme Dönem Sonuçları	20
3.5. Yatırımlar	23
3.6. Bağlı Şirketler, Ortaklıklar ve İştirakler.....	27
EK: KAMU İŞLETMELERİ LİSTESİ VE İŞLETMELERE İLİŞKİN BAŞLICA BİLGİLER (31.12.2019)	30

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Kamu İşletmelerine İlişkin Başlıca Bilgiler.....	12
Tablo 2 : Personel Sayısı ve Personel Giderleri.....	15
Tablo 3 : Alımlar.....	19
Tablo 4 : Kamu İşletmeleri Dönem Sonuçları	20
Tablo 5 : Bankalar Dönem Sonuçları	21
Tablo 6 : Sigorta Şirketleri Dönem Sonuçları	21
Tablo 7 : Diğer Mali Kuruluşlar Dönem Sonuçları.....	22
Tablo 8 : Kamu İşletmelerinin Yatırım Programı Kapsamındaki Yapılan Yatırımları.....	25
Tablo 9 : Nakdi Yatırım Harcamaları	26
Tablo 10 : Bağlı Şirketler, Ortaklıklar ve İştiraklere İlişkin Başlıca Bilgiler	30

KISALTMALAR

ASFAT	Askeri Fabrika ve Tersane İşletme A.Ş.
BOTAŞ	Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
DMO	Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü
EBK	Et ve Balık Kurumu
EÜAŞ	Elektik Üretim Anonim Şirketi
EXİMBANK	Türk İhracat Kredi Bankası A.Ş.
GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
GYO	Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı
İDT	İktisadi Devlet Teşekkülleri
KBİ	T.H. Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş.
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİK	Kamu İktisadi Kuruluşları
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
LNG	Sıvılaştırılmış Doğal Gaz
MPİ	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü
OVP	Orta Vadeli Programlar
PTT	T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş.
RAYSİMAŞ	Raylı Sistemler Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş.
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü
TEDAŞ	T. Elektrik Dağıtım A.Ş.
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim A.Ş.
TEMSAN	T. Elektromekanik Sanayi A.Ş.
TETAŞ	Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.
TİGEM	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TPAO	Türkiye Petrolleri A.O
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TTK	Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü
TÜDEMSAŞ	Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii A.Ş.
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TÜLOMSAŞ Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii A.Ş.
TÜRKSAT Uydur Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.
ZKB Ziraat Katılım Bankası

1. GENEL ÇERÇEVE

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 165'inci maddesi uyarınca, sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından denetlenmesine ilişkin esaslar kanunla düzenlenmiştir. Bu kapsamda TBMM tarafından yapılacak denetimlerde, 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile 6085 sayılı Sayıştay Kanunu çerçevesinde yürütülen denetimler sonucu hazırlanan Sayıştay Raporları esas alınmaktadır.

Bu doğrultuda Sayıştay tarafından yürütülen kamu işletmeleri denetimlerinde;

-Kamu işletmesinin hesap ve işlemleri ile mali rapor ve tablolarının, mali raporlama standartları doğrultusunda denetlenen kamu idaresinin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle doğru ve güvenilir bir biçimde gösterip göstermediği hakkında denetim görüşü oluşturulması,

-Kamu işletmesinin gelir, gider ve bilanço hesapları ile diğer işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespit edilmesi,

-Kamu işletmesinin ulusal ekonomiye faydalı olabilmesi için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve ekonomik gerekler dâhilinde, verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilip yönetilmediğinin değerlendirilmesi,

-Kamu işletmesinin kuruluş amaçlarına ulaşmasını teminen, faaliyetlerinin mevzuata, kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğunun tespit edilmesi,

-Mali yönetim ve iç kontrol sistemlerinin değerlendirilmesi

amaçlanmaktadır.

1.1. Raporun Amacı

Kamu İşletmeleri Genel Raporu (Genel Rapor), 6085 sayılı Kanun'un 43'üncü maddesi gereğince, denetlenen kamu işletmelerinin yıllık faaliyet sonuçları ile denetimlerine ilişkin genel tespitler hakkında kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla her yıl hazırlanmaktadır.

Kamu İşletmeleri Genel Raporu ile kamu işletmelerinin faaliyet sonuçları hakkında kamuoyuna güvenilir ve yeterli bilgi sunulması, kamu idarelerinin performansının genel olarak değerlendirilmesi, hesap verme sorumluluğu ile mali saydamlığın yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

1.2. Raporun Hazırlanma Yöntemi ve Kapsamı

Kamu İşletmeleri Genel Raporu, denetim grup başkanlıkları tarafından hazırlanan kamu işletmeleri yıllık raporlarında yer alan veriler ile Genel Rapor'da yer verilmesi uygun görülen diğer hususların önemlilik, genellik arz etme ve kamuoyu bilgisine sunulma gerekliliği kriterleri çerçevesinde analiz edilmesi suretiyle hazırlanmaktadır.

Rapor Değerlendirme Kurulu tarafından izleyen yılın sonuna kadar son şekli verilen Kamu İşletmeleri Genel Raporu, Başkanlık tarafından yayımlanmaktadır.

Rapor kapsamında kamu işletmeleri; hukuki yapıları, nitelikleri ve işleyişleri dikkate alınarak “Kamu İktisadi Teşebbüsleri”, “Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar”, “Mali Kuruluşlar” ve “Diğer Kuruluşlar” olarak tasnif edilmiş ve yıllık faaliyetlerine ilişkin değerlendirmeler bu doğrultuda yapılmıştır.

Raporda yer alan kamu işletmelerine ilişkin veriler, karşılaştırmaya imkân vermesi açısından üç yıllık olarak sunulmuştur. 2017, 2018 ve 2019 yılında kamu işletmeleriyle ilgili gelişmelere aşağıda yer verilmiştir.

2017 yılında; Ege Linyitleri İşletmesi Müessesesi ve Garp Linyitleri İşletmesi Müessesesi Müdürlüklerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. TP Petrol Dağıtım AŞ. özelleştirilmiş ve Şeker Kurumu kapatılmıştır. Bu dönemde TCDD Taşımacılık Anonim Şirketi ile ZKB Varlık Kiralama A.Ş. kurulmuştur. 2017 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 5 adedi kıst rapor olmak üzere 75 adet rapor hazırlanmıştır.

2018 yılında; Tasfiye Halindeki Karadeniz Bakır ile TETAŞ'ın tüzel kişiliği kaldırılmış, Vakıfbank A.O. denetim kapsamından çıkmıştır. Bu dönemde Anadolu Destek Lojistik Hizmetleri Sanayi ve Ticaret AŞ, Kule Verici Tesisleri İletişim ve Teknolojileri AŞ. ile Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. kurulmuştur. 2018 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 5 adedi kıst rapor olmak üzere 73 adet rapor hazırlanmıştır.

2019 yılında ise; Halk Portföy'ün tüzel kişiliği kaldırılarak denetim kapsamından çıkarılmıştır. Bu dönemde Askeri Fabrika ve Tersane İşletme AŞ, Central Oto Kiralama AŞ, Emlak Varlık Kiralama AŞ, PTT Bilgi Teknolojileri AŞ, PTT Para Lojistik ve Özel Güvenlik Hizmetleri AŞ, Raylı Sistemler Mühendislik ve Müşavirlik AŞ, Sofra Kurumsal ve Ödüllendirme Hizmetleri AŞ, Türkiye Kalkınma Fonu, ZG Tarım Piyasaları AŞ, ZG Tarım ve Hayvancılık Yatırımları AŞ ile Ziraat İşletme Yönetimi ve Gayrimenkul Geliştirme AŞ Sayıştay denetim kapsamına girmiştir. 2019 yılında, Sayıştay tarafından bir önceki yıla göre üç kuruluş için denetim raporu yazılmazken, on bir yeni kuruluş için denetim raporu hazırlanmıştır. Böylece 2019 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 6 adedi kıst rapor olmak üzere 81 adet rapor hazırlanmıştır.

Sayıştay tarafından 2019 yılında hazırlanan kıst raporlar aşağıda açıklanmış, verileri Kamu İşletmeleri Genel Raporu'na dâhil edilmemiştir.

- Ziraat Finansal Kiralama Anonim Şirketi, 01.03.2019 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurul toplantısında alınan kararla Ziraat Finansal Kiralama A.Ş.'nin Ziraat Katılım Bankası A.Ş.'ye devredilmesi, kolaylaştırılmış şekilde birleştirilmesi için Yönetim Kurulu tarafından uygun bulunan ve Genel Müdürlük tarafından imzalanan Birleşme Sözleşmesi'nin onaylanmasına ve Şirket'in 01.03.2019 tarihi ile infisah edilmesine karar verilmiştir. Şirket Yönetim Kurulunun 14.02.2019 tarihli ve 05/21 sayılı kararıyla Şirket adına 2000/ 05714 tescil numarası ile tescilli "ziraat" ve 2000/ 05713 tescil numarası ile tescilli "ziraat leasing zl" markalarının T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'ne 100 (yüz) TL bedelle devredilmiştir. Bu birleşmenin, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinin 07.03.2019 tarih ve 9782 sayılı nüshasında ilan edilmesiyle, Ziraat Finansal Kiralama A.Ş.'nin 01.03.2019 tarihi itibarıyla tüzel kişiliği son bulmuştur.

-Emlak Varlık Kiralama, 06.12.2012 tarih ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve 07.06.2013 tarihli ve 28670 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan III-61.1 sayılı Kira Sertifikaları Tebliği (III-61.1 sayılı Tebliğ) ile 13.01.2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre "münhasıran kira sertifikası ihraç etmek üzere" kurulmuş olup 05.08.2019 tarihinde Ticaret Siciline tescil edilmiştir.

-Central Oto Kiralama Anonim Şirketi, artırılan sermayesinin tamamının Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş tarafından satın alınması yoluyla Sayıştay denetim kapsamına girmiştir. Bu satın alma işleminden sonra, Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş., Şirketin toplam 252.500.000 TL tutarındaki sermayesinin %99'una sahip olmuştur. Bu sermaye

yapısı değişikliğini de içeren esas sözleşme 02.08.2019 tarihinde Ticaret Siciline tescil edilmiş ve 07.08.2019 tarih ve 9885 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayımlanmıştır.

-Ziraat İşletme Yönetimi ve Gayrimenkul Geliştirme A.Ş., 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği'ne uygun surette faaliyet göstermek üzere 27.06.2019 tarihinde kurulmuştur. Ziraat Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.'nin bağlı ortaklığı kapsamında kurulan Şirketin Ana Sözleşmesi, 27.06.2019 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil Müdürlüğü'ne tescil ve 03.07.2019 tarih ve 9861 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilerek kuruluş işlemi tamamlanmıştır.

-ZG Tarım Piyasaları Anonim Şirketi, 02.12.2019'da turistik tesislerin kurulması, işletilmesi, kiralanması, turistik amaçlı yurt içinde ve yurt dışında moda, defile, müzik ve folklorle ilgili organizasyon düzenlenmesi ve esas sözleşmede yer alan diğer faaliyetleri yerine getirmek amacıyla kurulmuş olup, 16.01.2020 tarihinde unvanı ve faaliyet alanı değiştirilmiştir. Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı AŞ'nin iştiraki olarak kurulan Şirketin Ana Sözleşmesi, 02.12.2019 tarihinde Ticaret Sicili'ne tescil ve 06.12.2019 tarih ve 9967 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilerek kuruluş işlemi tamamlanmıştır. Şirketin kuruluş sermayesi her biri 25,00 TL değerinde 2000 paya ayrılmış toplam 50.000,00 TL değerinde olup, sermayenin tamamı Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. (ZGSYO) tarafından nakdi olarak taahhüt edilmiş ve tamamı Şirketin tescilinden önce ödenmiştir.

-ZG Tarım ve Hayvancılık Yatırımları AŞ; her nevi büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanların alımı, satımı, ıslahı, yetiştirilmesi ve bu amaçla ihtiyaç duyulan yem ile zirai endüstriyel ürünlerin alım, satım ve pazarlamasının yapılması, her türlü tohum, bakliyat, tahıl, kuru/yaş sebze ve meyvenin üretim ve ıslahını yaparak bunların alım, satım ve pazarlamasını gerçekleştirmek amacıyla 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre anonim şirket olarak, 02.12.2019 tarihinde tescil edilerek İstanbul merkezli olarak kurulmuştur.

2. KAMU İŞLETMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. Kamu İşletmeciliğinin Tarihi Gelişimi

Kamu işletmesi kavramı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genel olarak kamusal kaynakları kullanmak suretiyle ekonomik alanda faaliyet gösteren kamu idarelerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kamu işletmelerinin kuruluş amaçları; ekonomik kalkınmayı sağlamak, tekelleri devlet eliyle işletmek, özel sektörün başaramayacağı veya giremediği işleri yapmak, ekonomiye yön vermek, özel sektöre öncülük etmek, gelir dağılımını düzenlemek vb. olarak sayılabilir.

KİT'lerin, sistemli bir şekilde kurulmaları ve geliştirilmeleri her ne kadar 1930'lu yıllardan itibaren gerçekleştirilmiş ise de, Osmanlı döneminde de özellikle ordu ve diğer alanlardaki teknik ihtiyaçları karşılamak üzere bazı devlet işletmeleri bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminde ise, 1923 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda, ülke kalkınmasının özel sektör eliyle gerçekleştirilmesine yönelik politikaların uygulanması benimsenirken, Osmanlı döneminden devreden tesislerin, devlet tarafından işletilmesi yoluna gidilmiştir.

Özel teşebbüs ve sanayinin desteklenmesi amacı ile ilk olarak 1925 yılında 633 sayılı Kanun ile Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bankanın temel fonksiyonlarını yerine getirmede yetersiz kalması ve 1929 ekonomik buhranının ortaya çıkması, ekonomide devletçilik fikrinin ağırlık kazanmasına ve bu yönde yeni uygulamaların başlatılmasına neden olmuştur.

Devletçilik uygulamalarının ağır bastığı 1931-1950 döneminde, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'na bağlı tesisler, 1932 yılında 2058 sayılı Kanun'la kurulan Devlet Sanayi Ofisi'ne verilmiş, Bankacılık işlemleri de 1932 yılında 2064 sayılı Kanun'la kurulan Türkiye Sanayi Kredi Bankası'na devredilmiştir.

Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının kurulması, özel teşebbüs taraftarı çevrelerde büyük tepkiyle karşılanmış, bunun üzerine anılan bu iki kuruluş, birinci yılını doldurmadan mevcut yapıları içerisinde faaliyette bulunmalarının, milli sanayiinin gelişmesine katkıda bulunmaktan çok özel sektörü caydırıcı etkisi olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır.

Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının yerine “Alüminyum sanayi işleriyle ve bankacılık muameleleriyle iştigal etmek” üzere 1933 yılında 2262 sayılı Kanun ile Sümerbank kurulmuştur. Bu dönemde sanayinin geliştirilmesi için hazırlanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planında yer alan projelerin büyük bölümünü gerçekleştirme görevi de 1934 yılında 2580 sayılı Kanun’la Sümerbank’a verilmiştir.

Sümerbank’ın kuruluşunu takiben 1935 yılında 14.06.1935 tarihli ve 2805 sayılı Kanun’la, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü’nce işletmeye elverişli bulunan madenlerin işlenmesini sağlamak ve Elektrik İşleri Etüt İdaresi’nce geliştirilecek enerji üretim ve dağıtım projelerini tesis etmek ve işletmek üzere Etibank kurulmuştur.

Bu dönemde yapılan düzenlemelerle, Sümerbank ve Etibank dışında, yeni kamu teşebbüsleri de kurulmuştur. Kamu İşletmelerinin gerek sayılarındaki artış, gerekse ekonomideki artan önemi sonucunda, bu kuruluşların ortak bir düzenlemeye tabi tutulmaları gereğinin ortaya çıkması üzerine; 17.06.1938 tarihinde 3460 sayılı, “Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun” çıkarılarak, o tarihte sermayesinin tamamı devlete ait teşekküllerden Sümerbank, Etibank, T.C. Ziraat Bankası, Denizbank ve Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu bu Kanuna tabi tutulmuştur.

3460 sayılı Kanun’la; KİT’leri, idari, mali ve teknik bakımdan sürekli denetlemek ve gözetlemekle görevli “Umumi Murakabe Heyeti” ve Umumi Murakabe Heyetinin raporlarını esas alarak yapacağı denetimler sonunda KİT’lerin ibra edilip edilmemesi konusunda karar almak üzere, Başbakanın başkanlığında yasama ve yürütme organı temsilcilerinden oluşan “Umumi Heyet” kurulmuş, Umumi Murakabe Heyeti daha sonra Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu adını almıştır. 2010 yılında 6085 sayılı Sayıştay Kanunu ile Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tüzel kişiliği sona erdirilerek Sayıştay’a devredilmiştir.

1950 yılında çok partili sisteme geçişle birlikte (1951-1960 döneminde); devletin ekonomideki payının küçültülmesi hedeflenmiş olmasına karşılık, bu hedef gerçekleştirilememiş, mevcut KİT’ler özel sektöre devredilemediği gibi, TCDD, PTT, Denizcilik Bankası TAŞ ve DMO iktisadi devlet teşekkülü haline dönüştürülmüş; TPAO, EBK, TDÇİ, SEKA ve T.C. Turizm Bankası gibi yeni teşekküller kurularak KİT’ler daha da yaygınlaştırılmıştır.

1961 Anayasası'nın 127'nci maddesinde, "Kamu iktisadi teşebbüsü" kavramı kullanılarak bu teşebbüslerin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından denetlenmesi ve bu denetimin kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür.

Bu dönemde, karma ekonomi ilkesi benimsenmiş ve plan disiplini içinde bir kalkınma modeli izlenmiştir. KİT'lerin yeniden düzenlenmeleri ve etkinliklerinin sağlanmasına yönelik olarak, Plan hedefleri doğrultusunda "İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu" kurulmuş; 1964 yılında 3460 sayılı Kanun'un yerine 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri ve İştirakler Hakkında Kanun, İDT'lerin yatırım sorunlarını çözmek amacıyla 441 sayılı Devlet Yatırım Bankası Kanunu ve KİT'lerin denetimine ilişkin olarak 468 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

1961 Anayasası'nın 127'nci maddesinde yer alan hüküm, 1982 Anayasası'nın "Kamu iktisadi teşebbüslerinin denetimi" başlığını taşıyan 165'inci maddesinde "*sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.*" şeklinde ifade edilmiştir.

1983 yılında 440 sayılı Kanun'un yerine 60 sayılı KHK çıkarılmış, bu KHK aynı yıl 2929 sayılı ile kanunlaştırılmış, bu Kanun da yedi ay sonra 1984 yılında yürürlükten kaldırılarak yerine 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK yürürlüğe konulmuştur.

Anayasa gereği KİT'lerin TBMM tarafından denetlenmesine dair usul ve esaslar 1987 yılında çıkarılan 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir.

1980 sonrasındaki dönemde; ekonomik istikrar tedbirleri ile KİT politikalarında köklü değişiklikler yapılmıştır. 1985-1989 yıllarında uygulanan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) kârlı ve verimli çalışmalarının esas olduğu, idari ve mali açılardan bağımsız çalışabilmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür.

Kamunun ekonomideki payının azaltılması amacıyla 1980'li yıllardan itibaren başlatılan çalışmalarda; özelleştirmenin yasal alt yapısını oluşturmaya yönelik ilk hukuki düzenleme 1984 yılında çıkarılan 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun ve 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun ile yapılmıştır.

1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da; iktisadi etkinliğin artırılması ve sermayenin tabana yayılmasını sağlamak üzere başlatılan özelleştirme programının süratle gerçekleştirilmesi hedeflenmiş, bir yandan özelleştirme faaliyetleri sürdürülürken, diğer taraftan KİT'lerin kendilerine yeterli kaynak yaratarak daha kârlı ve verimli çalışmalarının sağlanması öngörülmüştür. Özelleştirme uygulamalarıyla ilgili olarak 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Kanun bu dönemde çıkarılmıştır.

2007-2013 dönemi için hazırlanan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında; özelleştirmelerin de etkisiyle KİT sisteminin ekonomi içindeki payının önemli ölçüde azalması, KİT'lerin toplam brüt satış hasılatının GSYH'ye oranının 2006 yılındaki %9 seviyesinden 2013 yılında %3,3'e düşmesi, aynı dönemde KİT sisteminde yaratılan katma değer GSYH'ye oranının da %2'den %0,6'ya düşmesi hedeflenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde kamu, petro-kimya, tuz ve tütün sektörleri ile araç muayene istasyonları işletmeciliğinden tamamen çekilmiştir. Elektrik dağıtımı ve üretimi, doğal gaz dağıtımı, imalat sanayii, liman işletmeciliği, telekomünikasyon, bankacılık, denizyolu ve havayolu taşımacılığı alanlarında bir kısım özelleştirmeler gerçekleştirilmiştir.

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda; kamu sermayeli işletmelerin kamuya yük getirmeden, verimlilik ilkesi çerçevesinde faaliyet göstermeleri amaçlanmış ve Plan dönemi sonunda özelleştirme programındaki kuruluşlar dâhil KİT'lerin ürettiği katma değer GSYH içindeki payının yüzde 0,8 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

2019-2023 yıllarına ait On Birinci Kalkınma Planı'ndan; Özelleştirmeler yoluyla devletin kamusal fayda taşımayan üretimdeki payının azaltılması sürdürülecek, mevcut kamu iktisadi teşebbüslerinin faaliyetleri piyasada rekabeti bozucu etkiye neden olmayacak etkin ve verimlilik temelli şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır. Plan dönemi sonunda özelleştirme programındaki kuruluşlar dâhil KİT'lerin ürettiği katma değer GSYH içindeki payının yüzde 0,8, yatırımlarının GSYH içindeki payının yüzde 0,7 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. On Birinci Kalkınma Planı'nın uygulanması amacıyla orta vadeli programlar (OVP), yıllık programlar, kurumsal stratejik planları hazırlanmaktadır.

2017-2019 dönemini kapsayan orta vadeli program ile yıllık programlardaki KİT'lerle ilgili düzenleme ve hedeflere Raporun ilgili bölümünde yer verilmiştir.

2.2. Kamu İşletmelerinin Tasnifi

Rapor kapsamında kamu işletmeleri, tabi oldukları mevzuat, hukuki yapıları, nitelikleri ve işleyişleri dikkate alınarak, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar, Mali Kuruluşlar ve Diğer Kuruluşlar olarak tasnif edilmiştir. Rapor'un konusunu teşkil eden ve belirtilen tasnif doğrultusunda hazırlanan kamu işletmeleri listesi Ek'te yer almaktadır.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri: 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye tabi olan iktisadi devlet teşekkülleri (İDT) ile kamu iktisadi kuruluşlarını (KİK) ve bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri kamu iktisadi teşebbüsü olarak tasnif edilmiştir.

2019 yılında, 16 adet İDT ile bunlara bağlı 5 adet müessese ve 4 adet bağlı ortaklık ve 2 adet KİK olmak üzere toplam 27 adet KİT Sayıştay tarafından denetlenmiştir.

Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar: 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun kapsamında, özelleştirme çalışmalarına konu olan kamu işletmeleri özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar olarak tasnif edilmiştir.

4046 sayılı Kanun'a göre, özelleştirme programına alınan kuruluşlar, sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşünceye kadar Sayıştay tarafından denetlenmektedir. Ayrıca bu Kanun'a tabi kamu işletmelerinin özel hukuk hükümlerine tabi olacağı ancak özelleştirme uygulamalarıyla ilgili olarak 233 sayılı KHK'ya tabi olmayacakları düzenlenmiştir. 2019 yılında bu kapsamda 5 adet kamu işletmesi Sayıştay tarafından denetlenmiştir.

Mali Kuruluşlar: Bankacılık ve sigortacılık faaliyetleriyle iştigal eden kuruluşlar ile diğer mali kuruluşlardan oluşmaktadır.

Sayıştay denetimine tabi mali kuruluşlardan; TC. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası ve T.Emlak Katılım Bankası 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun kapsamında faaliyet gösterirken; Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank), Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası ve İlbank kendi kuruluş kanunlarına göre faaliyet göstermektedirler.

T. Emlak Katılım Bankası AŞ. 27.05.2017 tarihli ve 30078 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7020 sayılı Kanun ile tasfiye hâlinde çıkarılmıştır. 18.01.2019 tarih ve 30659

sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7161 sayılı Kanunla 4603 sayılı Kanuna eklenen Ek 2’nci maddede 4603 sayılı Kanun ve diğer mevzuatta Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketine ve Tasfiye Halinde Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketine yapılan atıflar, Türkiye Emlak Katılım Bankası Anonim Şirketine yapılmış sayılacağı hükmüne yer verilmiştir.

Mali kuruluşlar yukarıda belirtilen bankalar ve bunların mali nitelikteki bağlı ortaklıkları olmak üzere toplam 26 adet kuruluşu kapsamaktadır.

Diğer kuruluşlar: Kendi kuruluş kanunları kapsamında düzenlemelere tabi olan ve yukarıdaki gruplandırmalara girmeyen Sayıştay denetimine tabi diğer kamu işletmelerini ifade etmekte olup 23 adet kuruluştan oluşmaktadır.

3. KAMU İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ

3.1. Kamu İşletmeleri Faaliyetlerine İlişkin Hedef ve Politikalar

Kamu işletmeleri ile ilgili hedef ve politikalara kalkınma planları ile yıllık programlarda yer verilmekte olup; ayrıca kamu işletmelerinin faaliyetlerine ilişkin Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağlı Ortaklıkların Genel Yatırım ve Finansman Programı ile çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. 2019-2023 yıllarını kapsayan On birinci Kalkınma Planı, 2018-2020 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program incelendiğinde kamu işletmeleri ile ilgili genel olarak;

-KİT’lerde ve mahalli idarelerde yönetim süreçleri geliştirilerek ve mali uygulamaların sürdürülebilirlik çerçevesinde kontrol altına alınması,

-KİT’lerin, uygulamaya konulacak kârlılık ve verimlilik politikalarının etkisiyle ürettiği katma değer milli gelire oranının yükseleceği ve artan KİT yatırımları, kârlılıkta yaşanan artışla finanse edilerek, bu sayede KİT borçlanma gereğinin GSYH’ya oranının sabit kalacağı,

-Kamu işletmelerinin, düşük maliyetle daha verimli üretim yapması ve ürün optimizasyonunu gerçekleştirmesinin sağlanacağı,

-Kamu işletmelerinin organizasyon yapılarında, iş süreçlerinde ve işgücünde verimliliği artırmaya yönelik projelerin uygulamaya konulacağı,

-Kamu işletmelerinin yatırım bütçelerinde ürün çeşitliliğini ve verimliliği artırmayı teminen Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerine yönelik kapasite geliştirmeye ağırlık verileceği,

-KİT'lerde istihdam edilecek personel sayısının özellikli durumlar haricinde artırılmayacağı,

-Kamu işletmelerinin üretim birimlerinde kapasite kullanım oranları artırılacağı, mevcut tesislerinin kapasiteleri en üst düzeyde kullanılacağı ve yeni yatırım tercihlerinin bu doğrultuda hayata geçirileceği,

-KİT'lerin fiyat ve tarifeleri ticari esaslara göre belirleneceği, sektörde serbestleşmeye ve rekabete engel olan uygulamaların kaldırılacağı,

-Kamu işletmelerinde hesap verebilirliğin güçlendirileceği ve şeffaflığın artırılacağı,

-KİT'lerin stratejik yönetim dokümanlarının bütçe bağlantısının bütünleşik biçimde izlenmesine yönelik sistemin kurulacağı, değerlendirme raporları vasıtasıyla planlama süreçlerinin etkin hale getirileceği,

-KİT'lerde finansal raporlama ve bağımsız denetimin kalitesinin artırılacağı,

-Etkin bir piyasa mekanizması oluşturma hedefi doğrultusunda özelleştirme uygulamalarına devam edileceği,

-Özelleştirme uygulamalarında uzun vadeli sektörel öncelikler çerçevesinde ve belirlenmiş bir program dâhilinde halka arz dâhil olmak üzere yeni ve alternatif modeller kullanılarak ekonomik katma değer bazlı planlamaya geçileceği,

temel hedef ve politika olarak belirlenmiştir.

Bu temel hedef ve politikaların yanı sıra her yıl Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağlı Ortaklıkları Genel Yatırım ve Finansman Programı ile kamu işletmelerinin yıllık çalışmalarını yürütürken uyacakları esaslar, mal ve hizmet tedarik ve üretim faaliyetlerine, borç ödemeleri ve alacaklarına, istihdama ilişkin hükümler, uygulanacak fiyatlara ilişkin esaslar belirlenmektedir.

3.2. Kamu İşletmelerine İlişkin Genel Bilgiler ve Değerlendirme

2017-2019 yılı kamu işletmelerine ilişkin başlıca bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1 : Kamu İşletmelerine İlişkin Başlıca Bilgiler

Toplu Bilgiler	Ölçü	2017	2018	2019	Yıllık Değişim	Artış veya Azalış (%)
Esas sermaye	Bin TL	213.840.828	235.805.977	270.772.189	34.966.212	14,8
Ödenmiş sermaye	Bin TL	183.065.648	205.417.485	225.051.511	19.634.026	9,6
Varlıklar Toplamı	Bin TL	1.468.168.147	1.510.201.083	1.815.526.535	305.325.452	20,2
Öz kaynaklar	Bin TL	316.956.215	339.224.780	384.736.649	45.511.869	13,4
Yabancı kaynaklar	Bin TL	1.151.211.932	1.170.976.303	1.430.789.886	259.813.583	22,2
Yatırım harcamaları (nakdi)	Bin TL	15.883.069	23.177.416	23.244.859	67.443	0,3
Tüm alımlar tutarı	Bin TL	87.304.121	106.262.355	130.968.364	24.706.009	23,3
Net satışlar (Mali kuruluşlar hariç)	Bin TL	121.427.925	140.382.010	177.541.222	37.159.212	26,5
Net faiz geliri/gideri (Banka)	Bin TL	36.540.263	34.292.739	42.248.763	7.956.024	23,2
Teknik Bölüm dengesi (Sigorta)	Bin TL	807.744	916.414	1.523.032	606.618	66,2
Esas Faaliyet Kârı/Zararı (Diğer Mali Kuruluşlar)	Bin TL	799.200	581.416	985.100	403.684	69,4
Personel sayısı	Kişi	206.742	186.785	192.852	6.067	3,2
Personel giderleri	Bin TL	20.503.528	21.663.891	25.737.848	4.073.957	18,8
Dönem karı	Bin TL	42.234.176	44.164.229	38.907.990	(5.256.239)	(11,9)
Dönem zararı (-)	Bin TL	5.796.033	11.093.109	13.764.676	2.671.567	24,1

2018 yılında 25 kamu işletmesinde sermaye artırımı yapılmıştır. 2019 yılında ise Et ve Süt Kurumu, TTK, BOTAŞ, EÜAŞ, Çay-Kur, TİGEM, TCDD, TTK Amasra, TTK Armutçuk, TTK Karadon, TTK Kozlu, TTK Üzülmez, TÜVASAŞ, TULOMSAŞ, TÜDEMSAŞ, TCCD Taşımacılık, TEDAŞ, Sümer Holding, Doğusan Boru, Kalkınma Bankası, İller Bankası, Eximbank, Halk Sigorta, Halk GYO, PTT ve TÜRKSAT olmak üzere 26 kamu işletmesinde sermaye artırımı yapılmıştır.

2017 yılsonu itibarıyla, 317 milyar TL'si öz kaynak, 1,2 trilyon TL'si yabancı kaynak olmak üzere toplam 1,5 trilyon TL kaynak kullanan kamu işletmeleri, 2019 yılsonu itibarıyla 384,7 milyar TL'si öz kaynak, 1,4 trilyon TL'si de yabancı kaynak olmak üzere toplam 1,8 trilyon TL kaynak kullanmıştır. 2017-2019 dönemindeki öz kaynaklar %13,4 oranında artarken, yabancı kaynaklar %22,2 oranında artmış ve toplam kaynak artış oranı %20,2 olarak gerçekleşmiştir.

2019 yılsonu itibarıyla toplam varlıkların %21,2'si oranında 385 milyar TL'si, öz kaynaklar, %78,8'i oranında 1,4 trilyon TL'si de yabancı kaynak tarafından karşılanmıştır.

Tabloda yer alan yatırım harcamaları (nakdi), raporun 'Yatırımlar' bölümünde, personel ile ilgili veriler 'İstihdam' bölümünde, gelir ve kâr verileri 'İşletme Sonuçları' bölümünde ayrıntılı incelenmiştir.

3.3. İstihdam

KİT'lerle ilgili olarak çıkarılan 233 sayılı KHK'da KİT personel rejiminin ayrı bir kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür. 233 sayılı KHK'nın personele ilişkin hükümlerinde önemli düzenlemeler yapan 399 sayılı KHK'nın 3'üncü maddesinin (a) bendinde istihdam şekilleri; memur, sözleşmeli personel ve işçiler olarak belirlenmiştir. Aynı maddenin (b) bendinde; *"Teşebbüs ve bağlı ortaklıkların genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken asli ve sürekli görevleri; genel müdür, genel müdür yardımcısı, teftiş kurulu başkanı, kurul ve daire başkanları, müessese, bölge, fabrika, işletme ve şube müdürleri, müfettiş ve müfettiş yardımcıları ile ekli 1 sayılı cetvelde kadro unvanları gösterilen diğer personel eliyle gördürülür. Bunlar hakkında bu Kanun Hükümünde Kararnamede belirtilen hükümler dışında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanır."* hükmü yer almış ve memurlarca yürütülecek görevler ve memurların kadro unvanları belirlenmiştir. 3'üncü maddenin (e) bendinde de, işçilerin bu KHK'ya tabi olmadığı belirtilmiştir.

KİT’lerde işçi personelin istihdamı; 4857 sayılı İş Kanunu ile 1475 sayılı İş Kanunu’nun 14’üncü maddesi hükümlerine göre yürütülmekte olup, ücret ve diğer hakları ile ilgili olarak 2012 yılında yürürlüğe giren 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, 2006 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile toplu iş sözleşmesi ve personel yönetmelikleri hükümleri uygulanmaktadır.

4046 sayılı Kanun kapsamında özelleştirme programına alınan kuruluşların personeli, programa alınma tarihindeki statülerini korumakta ve özelleşmenin gerçekleştiği tarihe kadar buldukları statülerde çalışmaya devam etmektedirler.

4603 sayılı Kanun’a tabi kamu bankaları 233 ve 399 sayılı KHK’ların kapsamından çıkarılmış olmakla birlikte, Kanun’un 2’nci maddesinin üçüncü bendinde “*Bankaların bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte mevcut personeli hakkında aylık, özlük ve emeklilikleri yönünden tabi oldukları mevzuatın uygulanmasına devam olunur. Bunlardan uygun görülenler istekleri halinde, emeklilik statüleri devam etmek üzere özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılabilir.*” hükmü bulunmaktadır. Ayrıca 4603 sayılı Kanun’a göre bu bankalarda özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılacak personelin sayısı, unvanı, ücret ve sair mali haklarının tespitinde genel kurullar yetkili olup, genel kurullar bu yetkilerini yönetim kurullarına devretmektedirler. 2019 yılında Ziraat Bankasında 24.563, Halk Bankasında 18.956 ve Emlak Katılım Bankasında 382 personel, 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre istihdam edilmiştir.

Diğer kuruluşlar kapsamında olan kuruluşlardan kendi kuruluş kanunu bulunanlarda istihdam edilen personelin hangi statüde çalıştırılacağı kanunlarında belirlenmiştir. Bu kuruluşlardan; AOÇ faaliyetlerini 657 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen memurlar, 4857 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen işçiler ve istisnai hallerde de sözleşmeli statüde istihdam edilen personel ile yürütmektedir. TRT’de 2019 yılında kadro karşılığı sözleşmeli personel, sözleşmeli personel ve özel hukuk hükümlerine tabi personel olmak üzere 3 türlü personel istihdamı gerçekleştirilmiştir. MPİ’de çalışanların tamamı memur statüsünde iken, TOKİ’de çalışanlar memur ve sözleşmeli personel statüsünde istihdam edilmiştir.

Belirtilen kuruluşlar dışındaki diğer kuruluşlarda ise genellikle 4857 sayılı İş Kanunu’na tabi işçi personel istihdam edilmektedir.

Kamu işletmelerinde 2017-2019 yıllarında çalışan personelin yılsonu sayıları ile personel giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2 : Personel Sayısı ve Personel Giderleri

Personel Türleri	Personel Sayısı (Kişi)				Yıllık Değişim			Personel Giderleri (Bin TL)				
	2017	2018	2019	Toplam	Yüzde (%)	2017	2018	2019	Yıllık Değişim			
									Tutar	Yüzde (%)		
1- Kamu İktisadi Teşebbüsleri												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	3.763	3.790	3.867	77	2	2.786	2.378	3.238	860	36,2		
b) Memurlar	43.011	42.870	43.546	676	1,6	382.838	437.052	543.298	106.246	24,3		
c) Sözleşmeliler	49.875	48.769	48.230	(539)	(1,1)	3.434.167	4.043.903	4.901.872	857.969	21,2		
d) İşçiler	96.649	95.429	95.643	214	0,2	5.928.724	6.368.281	7.844.673	1.476.392	23,1		
Toplam (1)						9.618.329	10.851.614	13.293.081	2.441.467	22,5		
2- Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	262	220	173	(47)	(21,4)	2.007	1.315	1.279	(36)	(2,7)		
b) Memurlar	1.424	1.052	853	(199)	(18,9)	20.805	24.050	23.407	(643)	(2,7)		
c) Sözleşmeliler	7.458	4.918	4.469	(449)	(9,1)	102.829	102.696	86.373	(16.323)	(15,9)		
d) İşçiler	9.144	6.190	5.495	(695)	(11,2)	610.572	617.667	539.496	(78.171)	(12,7)		
Toplam (2)						866.399	745.728	650.555	(95.173)	(12,8)		
3- Mali Kuruluşlar												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	2.802	2.889	2.365	(524)	(18,1)	17.899	16.272	22.062	5.790	35,6		
b) Memurlar	61.866	46.972	47.458	486	1	330.217	371.316	467.439	96.123	25,9		
c) Sözleşmeliler	64.668	49.861	49.823	(38)	(0,1)	6.683.840	5.980.244	7.079.736	1.099.492	18,4		
d) İşçiler						7.031.956	6.367.832	7.569.237	1.201.405	18,9		
Toplam (3)												
4- Diğer Kuruluşlar												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	730	691	632	(59)	(8,5)	3.436	1.649	4.452	2.803	170		
b) Memurlar	33.035	31.675	33.956	2.281	7,2	68.976	65.694	62.442	(3.252)	(5)		
c) Sözleşmeliler	2.513	2.939	7.303	4.364	148,5	2.549.305	3.158.176	3.371.965	213.789	6,8		
d) İşçiler	36.278	35.305	41.891	6.586	18,7	365.127	473.198	786.116	312.918	66,1		
Toplam (4)						2.986.844	3.698.717	4.224.975	526.258	14,2		
Kamu İşletmeleri Toplamı												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	4.758	4.701	4.672	(29)	(0,6)	26.128	21.614	31.031	9.417	43,6		
b) Memurlar	80.272	78.486	80.720	2.234	2,8	472.619	526.796	629.147	102.351	19,4		
c) Sözleşmeliler	121.712	103.598	107.460	3.862	3,7	6.416.518	7.676.091	8.827.649	1.151.558	15		
d) İşçiler	206.742	186.785	192.852	6.067	3,2	13.588.263	13.439.390	16.250.021	2.810.631	20,9		
GENEL TOPLAM (1+2+3+4)						20.503.528	21.663.891	25.737.848	4.073.957	18,8		

Kamu işletmelerinde istihdam edilen personel sayısı 2018 yılında 186.785 kişiden 2019 yılsonunda 192.852 kişiye yükselmiştir. Diğer yandan personele yapılan harcamalar 21,7 milyar TL'den 25,7 milyar TL'ye yükselmiştir. Personel sayısı, özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar ve mali kuruluşlarda azalırken; personel giderleri özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar dışındaki gruplarda artmıştır.

2019 yılsonu itibarıyla KİT toplam personel sayısı önceki yıla göre %0,2 oranında artarak 95.643 kişi olmuştur. Özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlarda, 2019 yılında görülen personel sayısındaki azalış çok büyük oranda Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.'nin özelleştirme kapsamında bazı fabrikalarının satışı sonucunda, istihdam edilen personel sayısının düşmesinden kaynaklanmıştır. Mali kuruluşlardaki personel sayısı bir önceki yıla hemen hemen aynı kalırken, denetim kapsamındaki diğer kuruluşların sayısının artması sonucunda personel sayıları ve personel giderleri artmıştır.

TÜİK verilerine göre; 2019 yılı sonunda toplam istihdam 27 milyon 658 bin kişi olmuş, kamu işletmelerinin istihdama katkısı %0,70 seviyesinde gerçekleşmiştir.

3.4. İşletme Çalışmaları

3.4.1. Alımlar

KİT'ler, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 2/b maddesi ile Kamu İhale Kanunu kapsamı içinde yer almaktadır. 4603 sayılı Kanuna tabi bankaların sadece yapım işleri Kanun kapsamında bulunmaktadır. 13.02.2011 tarih 6111 sayılı Kanun ile bu bankaların doğrudan veya dolaylı olarak birlikte ya da ayrı ayrı sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları şirketlerin yapım ihaleleri dışındaki mal ve hizmet alımları, Kamu İhale Kanunu'nun kapsamı dışına çıkarılmıştır.

Kamu İhale Kanunu'nun 2'nci maddesinin son fıkrasında; enerji, su, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinde faaliyet gösteren teşebbüs, işletme ve şirketlerin bu Kanun kapsamı dışında olduğu belirtilirken, geçici 4'üncü maddesinde bu kuruluşların kendi kanunları yürürlüğe girinceye kadar 4734 sayılı Kanuna tabi olacakları belirtilmiştir. Ancak, söz konusu kanuni düzenleme yapılmamıştır.

Ayrıca 4603 sayılı Kanun kapsamındaki bankaların 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa tabi gayrimenkul yatırım ortaklıkları Kamu İhale Kanunu'nun kapsamı dışındadır.

Kamu İhale Kanunu'ndan istisna tutulan mal ve hizmetler, Kanun'un 3'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin (g) fıkrasına göre; KİT'ler ile sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları her çeşit kuruluş, müessese, birlik, işletme ve şirketlerin; doğrudan mal ve hizmet üretimine veya ana faaliyetlerine yönelik ihtiyaçlarının temini için yapacakları, yaklaşık maliyeti ve sözleşme bedeli 2019 yılı için 13.857.591 TL'yi aşmayan mal veya hizmet alımları istisna kapsamındadır. İstisna kapsamındaki mal ve hizmetler, kanunun geçici 4'üncü maddesi kapsamında, ilgili kuruluşların talebi üzerine Kamu İhale Kurumu tarafından belirlenmektedir.

Kamu işletmeleri ile doğrudan ilgili diğer istisnalar aşağıda sayılmıştır:

-Kanun kapsamına giren kuruluşlarca, kuruluş amacı veya mevzuatı gereği işlemek, değerlendirmek, iyileştirmek veya satmak üzere doğrudan üreticilerden veya ortaklarından yapılan tarım veya hayvancılıkla ilgili ürün alımları,

-Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAŞ) tarafından ithalat yoluyla yapılacak spot sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) alımları,

-Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğünün her türlü program, haber, yapım ve yayınlarla ilgili olarak Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketinden yapacağı mal ve hizmet alımları

-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının bağlı, ilgili veya ilişkili kurum veya kuruluşlarının, faaliyetleri ile ilgili olarak birbirlerinden veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarından karşılanan enerji, yakıt, mal, hizmet, danışmanlık alımları ve büyük onarım işleri, TETAŞ tarafından tedarik amaçlı yapılacak elektrik enerjisi alımları,

-Fakir ailelere kömür yardımı yapılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararnameleeri kapsamında; işleticisi kim olursa olsun, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğünün kendisine veya bağlı ortaklık veya iştiraklerine ait olan kömür sahalarından yapacağı mal ve hizmet alımları,

-Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü ile Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Taşımacılık Anonim Şirketinin, Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii Anonim Şirketi, Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii Anonim Şirketi ve Türkiye Vagon Sanayii Anonim Şirketinden yapacağı mal veya hizmet alımları,

-Faaliyet ve görev alanı kapsamında yer alan tarımsal ürünlerle ilgili olmak üzere, üretimin yetersiz olması nedeniyle ürün fiyatlarında meydana gelebilecek olağanüstü dalgalanmaların önlenmesi veya ürünlerde fiyat istikrarının sağlanması amacıyla ilgili bakanın onayı ve Toprak Mahsulleri Ofisi Yönetim Kurulunun görevlendirmesi ile Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün ithalat yoluyla yapacağı tarımsal ürün alımları ve buna ilişkin hizmet alımları,

Ayrıca; 09.05.2013 tarihli ve 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu'nun 31'inci maddesi ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 3'üncü maddesinde belirtilen parasal limitin "*Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketinin anılan bent kapsamındaki mal ve hizmet alımları*" için uygulanmayacağı hükmü getirilmiştir. Gerçekleştirilen değişiklik ile PTT'nin, ana faaliyetlerine yönelik alımları, tutarı ne olursa olsun Kamu İhale Kanunu kapsamı dışında bırakılmıştır.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nun 47'nci maddesinde; Kurumun her türlü alım, satım, hizmet, danışmanlık, yapım ve taşıma işleri ile bu hususlara ilişkin ihale işlemleri, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu hükümlerine tabi olmadığı ve bu iş ve işlemlerin yönetmelik ile düzenleneceği belirtilmiştir.

Kanun'un yayımlandığı 2002 yılında 6 bent olarak düzenlenen istisnalar, ilgili maddede yapılan değişikliklerle 2019 yılsonu itibarıyla 23 bent olmuş ve istisnaların kapsamı genişletilmiştir.

Kamu işletmelerinin 2017-2019 yılları itibarıyla mal ve hizmet alımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3 : Alımlar

(Bin TL)

Alımların Türleri	2017	2018	2019			Yıllık Değişim	
			Yurtiçi	Yurtdışı	Toplam	Tutar	Yüzde (%)
1-Kamu İktisadi Teşebbüsleri							
a) İlk madde ve malz. alımları	9.896.481	15.375.078	15.341.950	1.720.024	17.061.974	1.686.896	11
b) Ticari mal alımları	65.076.058	78.846.955	29.938.534	69.393.290	99.331.824	20.484.869	26
c) Hizmet alımları	3.332.389	3.700.786	4.282.022		4.282.022	581.236	15,7
Toplam (1)	78.304.928	97.922.819	49.562.506	71.113.314	120.675.820	22.753.001	23,2
2-Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malz. alımları	3.770.770	2.285.845	2.639.322		2.639.322	353.477	15,5
b) Ticari mal alımları	277	7.444	470		470	(6.974)	(93,7)
c) Hizmet alımları	90.851	280.698	209.185		209.185	(71.513)	(25,5)
Toplam (2)	3.861.898	2.573.987	2.848.977		2.848.977	274.990	10,7
3-Mali Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malz. alımları	382.021	291.683	446.466		446.466	154.783	53,1
b) Ticari mal alımları							
c) Hizmet alımları	1.997.914	1.806.989	2.520.537	2.096	2.522.633	715.644	39,6
Toplam (3)	2.379.935	2.098.672	2.967.003	2.096	2.969.099	870.427	41,5
4-Diğer Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malz. alımları	165.155	219.567	260.803	32	260.835	41.268	18,8
b) Ticari mal alımları	228.531	235.102	171.471		171.471	(63.631)	(27,1)
c) Hizmet alımları	2.362.674	3.212.208	4.041.922	240	4.042.162	829.954	25,8
Toplam (4)	2.757.360	3.666.877	4.474.196	272	4.474.468	807.591	22
Kamu İşletmeleri Toplamı							
a) İlk madde ve malz. alımları	14.215.427	18.172.173	18.688.541	1.720.056	20.408.597	2.236.424	12,3
b) Ticari mal alımları	65.304.866	79.089.501	30.110.475	69.393.290	99.503.765	20.414.264	25,8
c) Hizmet alımları	7.783.828	9.000.681	11.053.666	2.336	11.056.002	2.055.321	22,8
GENEL TOPLAM(1+2+3+4)	87.304.121	106.262.355	59.852.682	71.115.682	130.968.364	24.706.009	23,3

Kamu işletmelerinin tüm alımları, 2019 yılında önceki yıla göre %23,3 oranında 24,7 milyar TL artarak 131 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kamu işletmelerinde alımlara gruplar itibarıyla bakıldığında tüm gruplarda artış görülmektedir.

Kamu iktisadi teşebbüslerinin alımlarındaki artış büyük ölçüde BOTAŞ'ın doğalgaz ve LNG ithalatının artmasından kaynaklanmıştır. Doğalgaz ile LNG alımları 2018 yılında 49,9 milyar TL'den 2019 yılında 64,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Ayrıca Toprak Mahsulleri Ofisi'nin önceki döneme göre yüksek oranlı alım artışı, kamu işletmelerinin alımlarının artışında etkili olmuştur.

3.4.2. İşletme Dönem Sonuçları

KİT'ler, Özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar ve diğer kuruluşların dönem sonuçları Tablo 4, bankaların dönem sonuçları Tablo 5, sigorta şirketleri dönem sonuçları Tablo 6 ve diğer mali kuruluşların dönem sonuçları Tablo 7 de gösterilmiştir.

Tablo 4 : Kamu İşletmeleri Dönem Sonuçları (*)

(Bin TL)

Gelir ve Gider Kalemleri	2017	2018	2019	Yıllık Değişim	
				Tutar	Yüzde (%)
A-Brüt satışlar	125.190.291	144.916.621	182.538.946	37.622.325	26
B-Satış indirimleri (-)	3.508.582	4.534.611	4.997.724	463.113	10,2
C-Net satışlar	121.681.709	140.382.010	177.541.222	37.159.212	26,5
D-Satışların maliyeti(-)	106.831.454	128.202.429	156.827.768	28.625.339	22,3
BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI	14.850.255	12.179.581	20.713.454	8.533.873	70,1
E-Faaliyet giderleri (-)	8.081.883	10.680.053	15.165.547	4.485.494	42
FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI	6.768.372	1.499.528	5.547.908	4.048.380	270
F-Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kârlar	12.555.908	31.400.795	25.602.508	(5.798.287)	(18,5)
G-Diğer faaliyetlerden olağan gider ve z. (-)	10.077.169	16.851.919	15.757.543	(1.094.376)	(6,5)
H-Finansman giderleri (-)	1.549.345	3.873.916	5.351.737	1.477.821	38,1
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	7.697.766	12.174.488	10.041.136	(2.133.352)	(17,5)
I-Olağan dışı gelir ve kârlar	9.291.357	6.359.005	2.341.838	(4.017.167)	(63,2)
J-Olağandışı gider ve zararlar (-)	3.346.533	4.735.707	4.747.755	12.048	0,3
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI (-)	13.642.590	13.797.786	7.635.220	(6.162.566)	(44,7)
K-Dönem kârı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları (-)	2.590.747	3.727.453	2.730.762	(996.691)	(26,7)
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI (-)	11.051.843	10.070.333	4.904.458	(5.165.875)	(51,3)

(*)Mali kuruluşlar hariç

Tablo 5 : Bankalar Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider Kalemleri	2017	2018	2019	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
I- Faiz Gelirleri	85.106.086	98.434.281	125.806.702	27.372.421	27,8
II- Faiz Giderleri (-)	48.565.823	64.141.542	83.557.939	19.416.397	30,3
III- Net Faiz Geliri/Gideri (I-II)	36.540.263	34.292.739	42.248.763	7.956.024	23,2
IV- Net Ücret Ve Komisyon Gelirleri/Giderleri	5.625.034	4.822.712	6.686.025	1.863.313	38,6
V- Temettü Gelirleri	645.602	803.386	1.504.859	701.473	87,3
VI- Ticari Kâr / Zarar (Net)	868.428	3.190.060	10.321.289	7.131.229	223,5
VII- Diğer Faaliyet Gelirleri	4.317.355	2.944.988	4.459.522	1.514.534	51,4
VIII- Faaliyet Gelirleri/Giderleri Toplamı	46.259.826	39.673.765	44.577.880	4.904.115	12,4
IX- Kredi Ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı (-)	8.839.056	8.361.572	11.880.352	3.518.780	42,1
X- Diğer Faaliyet Giderleri (-)	16.614.346	14.513.275	18.028.973	3.515.698	24,2
XI- Net Faaliyet Kârı/Zararı (VIII-IX-X)	20.806.424	16.798.918	14.668.555	(2.130.363)	(12,7)
XII- Birleşme İşlemi Sonrasında Gelir Olarak Kaydedilen Fazlalık Tutarı					
XIII- Öz Kaynak Yöntemi Uygulanan Ortaklıklardan Kâr/Zarar					
XIV- Net Parasal Pozisyon Kârı/Zararı					
XV- Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi K/Z	20.806.424	16.798.918	14.668.855	(2.130.063)	(12,7)
XVI- Sürdürülen Faaliyetler Vergi Karşılığı (±)	4.606.976	2.785.375	2.538.837	(246.538)	(8,9)
XVII- Sürdürülen Faaliyetler Dönem Net K/Z	16.199.448	14.013.543	12.129.718	(1.883.825)	(13,4)
XVIII- Durdurulan Faaliyetlerden Gelirler					
XIX- Durdurulan Faaliyetlerden Giderler (-)					
XX- Durdurulan Faaliyetler Vergi Öncesi K/Z					
XXI- Durdurulan Faaliyetler Vergi Karşılığı (±)					
XXII- Durdurulan Faal. Dönem Net K/Z					
XXIII- Net Dönem Kârı/Zararı (XVII+XXII)	16.199.448	14.013.543	12.129.718	(1.883.825)	(13,4)

Tablo 6 : Sigorta Şirketleri Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider kalemleri	2017	2018	2019	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
Teknik Gelir	3.665.534	4.001.242	5.621.790	1.620.548	40,5
Teknik Gider (-)	2.857.790	3.084.828	4.098.758	1.013.930	32,9
Teknik Bölüm dengesi	807.744	916.414	1.523.032	606.618	66,2
Yatırım gelirleri	514.052	1.002.896	1.284.024	281.128	28,0
Yatırım Giderleri (-)	146.685	303.123	518.142	215.019	70,9
Diğer Gelir/gider farkı	(6.890)	(44.465)	(29.803)	14.662	(33,0)
Brüt Dönem Karı/Zararı (Vergi Öncesi)	1.168.221	1.571.722	2.259.111	687.389	43,7
Vergi ve Diğer Yükümlülükler (-)	243.723	349.756	517.631	167.875	48,0
Dönem Net Karı/Zararı	924.498	1.221.966	1.741.480	519.514	42,5

Tablo 7 : Diğer Mali Kuruluşlar Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider Kalemleri	2017	2018	2019	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
Brüt Kâr/Zarar	543.029	916.278	1.077.012	160.734	17,5
Esas Faaliyetlerden Gelirler	428.265	379.793	441.854	62.061	16,3
Esas Faaliyetlerden Giderleri (-)	172.094	714.665	533.766	(180.899)	(25,3)
Esas Faaliyet Kârı/Zararı	799.200	581.416	985.100	403.684	69,4
Diğer Gelirler	2.317.577	5.461.986	1.599.260	(3.862.726)	(70,7)
Diğer Giderler (-)	2.295.869	5.140.708	1.642.707	(3.498.001)	(68)
Sürdürülen faaliyetler vergi öncesi kârı/zararı	820.908	902.694	941.653	38.959	4,3
Sürdürülen faaliyetler vergi gideri/geliri (-)	73.727	118.151	67.883	(50.268)	(42,5)
Sürdürülen faaliyetler dönem kârı/zararı	747.181	784.543	873.770	89.227	11,4
Durdurulan Faaliyetler vergi öncesi kârı/zararı					
Durdurulan faaliyetler vergi gideri/geliri					
Durdurulan faaliyetler dönem kârı/zararı					
Dönem kârı/zararı (net)	747.181	784.543	873.770	89.227	11,4

Kamu işletmelerinin (Mali kuruluşlar hariç) net satışları 2019 yılında bir önceki yıla göre %26,5 oranında artarak 177,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Toplam 37 milyar TL tutarındaki bu artışın 14 milyar TL'si BOTAŞ ve 11,6 milyar TL'si EÜAŞ'ın net satışlarındaki artıştan kaynaklanmıştır.

Kamu işletmelerinin (Mali kuruluşlar hariç) dönem kârı ise 2017 yılında 13,6 milyar TL'den 2018 yılında 13,8 milyar TL'ye çıkmış, 2019 yılında ise 7,6 milyar TL seviyesine düşmüştür. Kamu işletmelerinden 23 adedi 2019 yılında zarar ederken; diğerleri kâr elde etmiştir. En çok kâr elde eden kuruluşlar ise TOKİ (7,6 milyar TL), DHMİ (4,2 milyar TL) TEİAŞ (2,1 milyar TL), TPAO (1,2 milyar TL), Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü (2,8 milyar TL) ve Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü (1 milyar TL) olmuştur.

Bankalarda, net faiz gelirlerinde artış olmasına rağmen, kredi ve diğer alacaklar değer düşük karşılığı ile diğer faaliyet giderlerindeki yüksek oranlı artış nedeniyle, 2019 yılı dönem net kârı önceki yıla göre %13,4 oranında azalarak 12,1 milyar TL'ye düşmüştür.

Sigortacılık sektöründe faaliyette bulunan 4 kamu işletmesinden ikisi elementer ikisi hayat branşında faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin teknik kârı 2017 yılında 807,7 milyon TL'den 2019 yılında 1,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. Teknik kârlılığa paralel olarak dönem kârı da yıllar itibarıyla artarak 1,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Diğer mali kuruluşların 2019 yılında esas faaliyet karı 985,4 milyon TL, dönem kârı ise 873,8 milyon TL seviyesindedir.

3.5. Yatırımlar

Kalkınma planlarının hayata geçirilmesinde en önemli uygulama araçlarından birisi olan ve planın yapı taşları niteliğindeki kamu yatırım projelerini kapsayan Kamu Yatırım Programları, Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı'nın eki olarak, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereğince her yıl Ocak ayının on beşine kadar Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

Kamu Yatırım Programları; Merkezi Yönetim Bütçesi kapsamındaki kamu kuruluşlarının, Döner Sermayeli kuruluşların ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ve Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar ile İller Bankasının yürüteceği projeler ile Mahalli İdarelerin (büyükşehir belediyeleri, belediyeler, su ve kanalizasyon idareleri) dış proje kredisiyle finanse ederek yürütecekleri projeleri kapsamaktadır. Mahalli idarelerin yatırım programı kapsamındaki söz konusu projeleri ile diğer kuruluşların hibe vs. gibi istisnai kaynaklardan finanse edilen projeleri veya ödenekleri genel tablolara dâhil edilmemektedir.

Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı'ndaki hükümlere uygun olarak yatırım projelerinin; adı, yeri, karakteristiği, başlama bitiş tarihleri, tutarı ve ödeneği gibi parametrelerinde yıl içinde revizyonlar yapılabilmekte, programa yeni proje alınabilmekte veya programdan proje çıkarılabilmektedir.

2019 Yılı Yatırım Programı, Onuncu Kalkınma Planında, 2018-2020 Orta Vadeli Programında ve 2019 Yılı Programında öngörülen hedefler doğrultusunda hazırlanmıştır. Yatırım programında proje tutarı 977,8 milyar TL, 2018 yıl sonu kümülatif harcaması 409,2 milyar TL, 2019 ödeneği ise 65,4 milyar TL olan 2.964 proje yer almıştır.

2019 Yılı Yatırım Programı'nda kamu işletmelerinden; kamu payı yüzde 50'nin üzerindeki İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşları ile bunların bağlı ortaklıkları, Özelleştirme Kapsamına Alınan Kuruluşlar, Döner Sermayeli Kuruluşlar yatırımları düzenlenmiştir.

Resmi Gazete'de her yıl Programların Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmakta olup; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe

Başkanlığı, Yatırım Programları kapsamında yürütülen kamu yatırımlarının gerçekleşme durumunu ortaya koymak üzere, söz konusu Karar gereğince Kamu Yatırımları Raporu hazırlamaktadır. Rapor'da yer alan revize ve gerçekleşme rakamları, kamu kuruluşlarınca Kamu Yatırım Proje Bilgi Sistemi'ne girilen bilgileri yansıtmaktadır.

Kamu işletmelerinin Yatırım Programı kapsamında yapılan yatırımları ve gerçekleşme tutarları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 8 : Kamu İşletmelerinin Yatırım Programı Kapsamındaki Yapılan Yatırımları

Yatırımlar (Bin TL)	2017		2018		2019	
	Ödenek	Gerçekleşme	Ödenek	Gerçekleşme	Ödenek	Gerçekleşme
KİT'ler:						
BOTAŞ	1.472.740	1.395.560	3.367.000	2.162.899	3.700.000	3.395.444
ÇAY-KUR	185.000	227.908	170.000	161.311	50.000	43.637
DMO	44.680	6.023	41060	1.122	28.742	2.368
DHMİ	621.138	795.922	1.256.955	1.024.985	776.000	725.524
EÜAŞ	575.000	304.654	1.242.180	659.688	851.266	462.352
Et ve Süt Kurumu	33.000	10.074	84.440	27.492	67.600	61.074
Eti Maden İşl.	270.000	149.695	417.000	386.772	573.554	507.661
Kıyı Emniyeti	80.500	56.546	113.030	43.036	45.041	41.540
MKEK	230.305	118.630	219.975	69.139	157.870	50.559
TİGEM	160.000	127.971	140.000	10.650	115.000	94.567
TCDD	5.692.153	5.801.851	7.500.000	7.456.143	6.750.000	6.438.755
TEİAŞ	2.700.000	2.605.856	2.850.000	2.921.907	2.991.825	2.996.686
TEDAŞ	50.000	48.121	264.847	205.986	560.504	211.243
TETAŞ	1.800	659	1.800	76	-	-
TEMSAN	3.110	925	31.480	4.777	10.000	5.507
TKİ	210.085	87.179	141.231	29.277	96.923	32.144
TMO	73.042	22.154	68.508	14.527	24.254	14.113
TPAO	771.191	1.061.547	3.955.332	3.326.722	4.943.959	4.650.021
TTK	134.000	53.090	160.000	72.576	112.000	70.776
TÜDEMSAŞ	23.250	-	9.300	8.494	5.580	12.873
TÜLOMSAŞ	15.500	10.025	16.678	12.783	8.339	7.392
TÜVASAŞ	35.000	9.479	51.112	49.309	40.044	34.266
TCCD Taşımacılık	421.141	531.448	953.000	827.860	495.560	448.799
Toplam	13.802.635	13.425.317	23.054.928	19.477.531	22.404.061	20.307.301
Döner sermayeli kuruluşlar:						
TRT	90.100	61.812	175.950	56.748	49.842	22.082
AOÇ	4.765	1.906	4.858	2.080	3.255	3.027
Milli Piyango İD.	9.677	1.160	10.296	1.816	6.075	232
Toplam	104.542	64.878	191.104	60.644	59.172	25.341
Özelleştirme Kapsamında Kuruluşlar:						
ADÜAŞ	60	44	60	16	42	2
Sümer Holding	750	56	200	12	140	5
T.Denizcilik İşl.	3.500	1.153	3.766	548	1.958	532
T.Şeker Fabrikaları A.Ş.	83.000	92.152	120.000	45.812	83.050	58.383
Toplam	87.310	93.405	124.026	46.388	85.190	58.922
Genel Toplam	13.994.487	13.583.600	23.370.058	19.584.563	22.548.423	20.391.564

2019 yılı Yatırım Programı'nda KİT'ler için 22,4 milyar TL ödenek ayrılmış olup en büyük yatırım ödeneği TCDD, TPAO, BOTAŞ ile TEİAŞ için ayrılmıştır. Kamu işletmeleri

kapsamında denetimi yapılan kuruluşların toplam yatırım ödeneği 2019 yılında 22,5 milyar TL, gerçekleşme ise 20,4 milyar TL olmuştur. Kamu yatırım programlarının 2019 yılı gerçekleşme yüzdesi de %90,4 olduğu görülmektedir.

Kamu işletmelerinin türleri itibarıyla nakdi yatırım harcama tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9 : Nakdi Yatırım Harcamaları**(Milyon TL)**

Nakdi harcama	2017	2018	2019	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
1- KİT'ler	13.938.199	20.662.350	20.397.480	(264.870)	(1,3)
2- Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar	129.223	46.388	58.925	12.537	27
3- Mali Kuruluşlar	876.888	705.574	1.160.929	455.355	64,5
4- Diğer Kuruluşlar	938.759	1.778.061	1.627.525	(150.536)	(8,5)
Toplam	15.883.069	23.177.416	23.244.859	67.443	0,3

Nakdi yatırım harcamaları tablosu, yatırım programı kapsamında olmayan kuruluş ve yatırımları da içermekte olup; tablodaki veriler kamu işletmelerinin yatırım programı kapsamında yapılan yatırımlar tutarından farklılık göstermektedir.

2019 yılında nakdi yatırım harcamaları bir önceki yıla göre %0,3 oranında artmıştır. Yatırım harcaması en çok artan kuruluşlar ise BOTAŞ, TPAO ve Eti Maden olmuştur.

3.6. Bağlı Şirketler, Ortaklıklar ve İştirakler

Türkiye Muhasebe Standartları'na göre; başka şirketlere ortak olmak üzere edinilen sermaye payları ortak olunan sermaye payları oranına göre veya kontrol gücünün işletmede olup olmamasına göre önemli etki taşıyan iştirakler, bağlı ortaklıklar veya iş ortaklıkları olarak tanımlanmaktadır.

Standartlarda iştirak; yatırımcı işletmenin üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletme olarak, önemli etkinlik ise işletmede finansal ve faaliyetle ilgili politikaların belirlenmesine katılma gücünü ve bu politikaları tek başına ya da bir başka taraf ile ortak kontrol etme gücü olarak tanımlanmıştır. Bir işletmenin doğrudan ya da dolaylı olarak yatırım yapılan işletmenin oy hakkının yüzde 20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda, aksi açıkça ortaya konulmadığı sürece, söz konusu işletmenin önemli etkisinin bulunduğu kabul edilmektedir.

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde elli oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu işletmeler ise bağlı ortaklık olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca yüzde yirminin altındaki iştirak payları da gerçeğe uygun değerle değerlendirilen finansal varlıklar olarak veya gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülememesi durumunda maliyet değeriyle değerlendirilen finansal varlıklar olarak değerlendirilmektedir.

Kamu işletmelerinden 233 sayılı KHK kapsamında olanların sermayesinde yüzde onbeş ve üzeri pay sahibi olduğu şirketler; bu KHK'nın 2'inci maddesinin beşinci ve altıncı fıkrasında tanımlanan özelliklere göre bağlı ortaklık ve iştirak olarak adlandırılmakta ve KHK'nın üçüncü ve dördüncü bölümündeki hükümlere göre faaliyet göstermektedir.

233 sayılı KHK'ya göre sermayesinin yüzde ellisinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan anonim şirketler bağlı ortaklık; sermayelerinin en az yüzde onbeşine, en çok yüzde ellisine sahip buldukları anonim şirketler ise iştirak olarak tanımlanmıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun ortaklık paylarına ilişkin sınırlamalar başlıklı 56'ncı maddesinin birinci fıkrasında, "*Bankaların; kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki bir ortaklıktaki payı kendi öz kaynaklarının yüzde onbeşini, bu ortaklıklardaki paylarının toplam tutarı ise kendi öz kaynaklarının yüzde altmışını aşamaz*" hükmü getirilmiş, diğer

fıkralarda iştirak oranlarının öz kaynaklar karşısındaki durumu ile banka sermayesinde payı bulunan ortaklıkların iştirak ilişkisi düzenlenmiştir.

Bankacılık sektörü için, bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıklar ve satılmaya hazır finansal varlıklarda izlenen ortaklıklar ayrı ayrı tanımlanmıştır.

BDDK tarafından çıkarılan ve 08.11.2006 tarihli ve 26340 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ’de;

-Bağlı ortaklık; ana ortaklığın kontrolü altında faaliyet gösteren ortaklık,

-İştirak; ana ortaklık bankanın sermayesine katıldığı, üzerinde kontrolü bulunmamakla birlikte önemli etkinliğe sahip olduğu yurt içinde veya yurt dışında kurulu bulunan ortaklık,

-Birlikte kontrol edilen ortaklıklar; iş ortaklıkları ve adi ortaklıklar dâhil olmak üzere, ana ortaklık bankanın bir ortaklık sözleşmesi çerçevesinde başka gruplarla birlikte kontrol ettiği, yurt içinde veya yurt dışında kurulu bulunan ortaklık,

şeklinde tanımlanmıştır.

Kamu işletmelerinin sermaye payına sahip olduğu iştirak, bağlı ortaklık veya hisse senedi olarak kayıtlarında yer alan tüm şirketlerin sayısı, sermayeleri, kamu işletmelerinin sermaye taahhütleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10 : Bağlı Şirketler, Ortaklıklar ve İştiraklere İlişkin Başlıca Bilgiler (*)

Başlıca bilgiler	Ölçü	2017	2018	2019	Değişim	
					Adet/Tutar	Yüzde (%)
İştirak edilen şirket sayısı:						
-Bir kuruluşun iştirak ettiği	Adet	70	59	69	10	17,0
-Birden fazla kuruluşun iştirak ettiği	Adet	25	21	21	0	0
-Tasfiye halindeki ve faaliyetsiz iştirakler	Adet	15	11	11	0	0
-Yabancı sermayeli iştirakler	Adet	31	38	37	(1)	(2,6)
-Sermayesinin %50'den fazlası kamuya ait olan iştirakler		14	15	14	(1)	(6,7)
Toplam	Adet	155	144	152	8	5,6
İştiraklerin:						
-Esas sermayeleri	Bin TL	46.088.948	50.989.350	78.358.557	27.369.207	53,7
-Ödenmiş sermayeleri	Bin TL	45.697.029	47.502.505	50.281.349	2.778.844	5,9
-Sermaye ödeme oranı	%	99,1	93	64	(29)	(31,2)
Denetlenen kuruluşların iştirakleri:						
-Sermaye taahhüdü	Bin TL	24.962.345	30.472.407	39.066.137	8.593.730	28,2
-Sermaye ödemesi	Bin TL	22.906.950	27.567.344	32.803.241	5.235.897	19,0
-Sermaye ödeme oranı	%	91,8	90,5	84	(6,5)	(7,2)
-Denetlenen kuruluşların, iştiraklerin sermayesine katılma oranı	%	54,2	59,8	50	(9,8)	(16,4)
İştiraklerin:						
-Dönem kârları toplamı	Bin TL	37.086.413	77.572.217	67.654.424	(9.917.793)	(12,8)
-Dönem zararları toplamı	Bin TL	(3.233.971)	(7.353.318)	2.518.758	9.872.076	134,3
Denetlenen kuruluşların payına düşen:						
-Temettü	Bin TL	910.193	3.218.985	6.504.960	3.285.975	102,1
-Temettünün ödenen iştirak payı oranı	%	4,0	11,7	20	8,3	70,9

(*) Mastercard ve Visa Inc.E şirketlerindeki sermaye payı çok küçük olduğu için bu şirketlerin esas ve ödenmiş sermaye ile dönem kâr/zararları tabloya dâhil edilmemiştir.

2019 yılında 17 şirkette sermaye payı edinilmiş, 9 şirket ile sermaye ilişkisi, tasfiye olma, iflas nedeniyle kapatılma veya satılmak suretiyle sonlandırılmıştır. Sermaye payı edinilen söz konusu 17 şirkete kamu işletmelerince, toplam 443 milyon TL sermaye taahhüdünde bulunmuş ve 299 milyon TL'si ödenmiştir. 2019 yılında bu şirketlerden toplam 6.505 milyon TL temettü elde edilmiştir. Yıllık denetim raporlarının yazılma tarihinde bazı kuruluşların Genel Kurul toplantıları yapılmadığından; temettü miktarının artması söz konusu olabilecektir.

EK: KAMU İŞLETMELERİ LİSTESİ VE İŞLETMELERE İLİŞKİN BAŞLICA BİLGİLER (31.12.2019)

Kamu İşletmeleri Listesi ve İşletmelere İlişkin Başlıca Bilgiler (Bin TL)							
Sıra No	Kamu İşletmeleri	Sermaye		Kaynaklar		Varlıklar Toplamı	Kar/Zarar
		Esas	Ödenmiş	Öz	Yabancı		
I	KİT'LER						
1	Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü (DMO)	130.582	82.946	488.528	1.234.795	1.723.323	107.306
2	Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü	1.304.000	1.304.000	652.502	2.484.916	3.137.418	(34.664)
3	Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü	1.500.000	600.000	4.627.914	1.556.238	6.184.152	2.772.791
4	Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü	1.000.000	675.000	1.667.895	2.189.314	3.857.209	694.785
5	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO)	2.550.000	2.550.000	4.187.153	6.627.788	10.814.941	109.682
6	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (TKİ)	1.000.000	1.000.000	2.031.092	1.843.721	3.874.813	100.961
7	Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü (TTK)	13.000.000	11.395.000	11.341.371	103.744	11.445.115	(15.173)
8	Türkiye Petrolleri A.O.(TPAO)	5.200.000	3.717.807	18.893.993	15.337.783	34.231.776	1.203.246
9	Boru Hatları ile Petrol Taşımacılığı A.Ş. (BOTAŞ)	5.625.000	4.975.000	12.786.685	45.088.955	57.875.640	(5.613.344)
10	Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ)	14.000.000	14.000.000	19.870.274	6.209.881	26.080.155	176.787
11	Türkiye Elektrik İletim A.Ş.(TEİAŞ)	5.000.000	5.000.000	17.789.261	4.954.928	22.744.189	2.065.748
12	Çay İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (ÇAY-KUR)	2.945.000	2.443.413	786.790	3.667.613	4.454.403	(635.093)
13	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM)	2.775.000	2.570.747	2.114.223	442.008	2.556.231	20.820
14	T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD)	88.260.000	76.394.647	53.525.769	7.307.896	60.833.665	(2.546.895)
15	TTK Amasra Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	1.125.000	1.008.000	40.457	21.910	62.367	(99.956)
16	TTK Armutçuk Taşkömürü	1.485.000	1.301.000	43.184	24.361	67.545	(138.782)

	İşletmesi Müessesesi						
17	TTK Karadon Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	4.725.000	4.090.000	235.233	54.359	289.592	(381.261)
18	TTK Kozlu Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	2.725.000	2.363.000	(27.942)	104.180	76.238	(262.260)
19	TTK Üzülmaz Taşköprü İşletmesi Müessesesi	2.695.000	2.416.000	24.540	53.830	78.370	(213.574)
20	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMI)	6.250.000	3.986.975	10.647.912	4.076.232	14.724.144	4.171.682
21	Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü	51.095	51.095	1.150.483	286.802	1.437.285	1.002.656
22	Türkiye Vagon Sanayii A.Ş. (TÜVASAŞ)	800.000	388.565	342.761	130.552	473.313	6.387
23	Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii A.Ş. (TÜLOMSAŞ)	750.000	322.258	384.094	74.655	458.749	6.830
24	Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii A.Ş. (TÜDEMSAŞ)	600.000	488.441	278.784	23.602	302.386	(101.226)
25	TCDD Taşımacılık A.Ş.	8.500.000	8.500.000	5.837.885	525.289	6.363.174	(1.087.053)
26	T. Elektromekanik Sanayi A.Ş. (TEMSAN)	285.000	275.000	33.140	481.833	514.973	3.129
27	Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ)	22.000.000	20.598.642	5.220.995	3.971.756	9.192.751	(389.440)
	TOPLAM (I)	196.280.677	172.497.536	174.974.976	108.878.941	283.853.917	924.089
II	ÖZELLEŞTİRME KAPSAM VE PROGRAMINDAKİ KURULUŞLAR						
1	Sümer Holding A.Ş.	11.299.080	6.486.978	40.095	8.495	48.590	(30.441)
2	Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş.	220.948	131.016	191.979	376.718	568.697	32.223
3	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.	2.500.000	2.500.000	(583.948)	5.334.039	4.750.091	(968.559)
4	Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.	1.000	1.000	92.442	1.973	94.415	12.895
5	Doğusan Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.	30.000	30.000	20.392	3.615	24.007	(2.859)
	TOPLAM (II)	14.051.028	9.148.994	(239.040)	5.724.840	5.485.800	(956.741)
III	MALİ KURULUŞLAR						

1	T.H. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	750.000	750.000	1.169.173	8.113.098	9.282.271	46.103
2	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	850.000	850.000	2.356.413	17.019.505	19.375.918	586.304
3	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	6.100.000	6.100.000	70.064.542	579.691.649	649.756.191	7.648.114
4	Ziraat Finansal Kiralama A.Ş.*						
5	Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş.	80.000	80.000	1.145.659	10.123.547	11.269.206	758.079
6	Ziraat Portföy Yönetimi A.Ş.	12.500	12.500	102.488	9.618	112.106	53.426
7	Ziraat Sigorta A.Ş.	50.000	50.000	741.923	1.207.211	1.949.134	398.152
8	Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	60.000	60.000	193.355	111.536	304.891	90.194
9	Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	1.750.000	1.750.000	3.166.828	33.225.346	36.392.174	705.300
10	Ziraat Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.	1.300.000	1.300.000	1.810.871	802.062	2.612.933	126.638
11	Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.	750.000	750.000	868.890	1.543	870.433	117.573
12	Ziraat Katılım Varlık Kiralama A.Ş.	50	50	72	2.483.093	2.483.165	5
13	ZKB Varlık Kiralama A.Ş.	50	50	62	9	71	21
14	İller Bankası A.Ş.	30.000.000	16.870.557	20.955.132	15.132.386	36.087.518	2.282.842
15	T.H. Kalkınma Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	5.000	5.000	11.017	488	11.505	1.691
16	Türk İhracat Kredi Bankası A.Ş. (EXİMBANK)	7.160.000	7.160.000	9.080.224	153.802.888	162.883.112	1.431.635
17	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1.250.000	1.250.000	32.196.826	424.848.575	457.045.401	1.968.257
18	Halk Faktoring A.Ş.	96.000	96.000	184.573	1.956.022	2.140.595	86.193
19	Halk Finansal Kiralama A.Ş.	323.000	323.000	364.706	2.878.863	3.243.569	12.811
20	Halk Hayat ve Emeklilik A.Ş.	412.000	412.000	896.307	7.894.175	8.790.482	460.854
21	Halk Sigorta A.Ş.	349.000	349.000	606.664	2.442.000	3.048.664	301.376
22	Halk Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	104.000	104.000	230.177	148.703	378.880	109.747
23	Halk Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.	928.000	928.000	2.578.220	460.989	3.039.209	321.408
24	Halk Varlık Kiralama A.Ş.	100	100	1.793	1.650.153	1.651.946	1.372
25	Emlak Varlık Kiralama A.Ş.*						
26	Türkiye Kalkınma Fonu						

	TOPLAM (III)	53.329.700	39.200.257	148.725.915	1.264.003.459	1.412.729.374	17.508.095
IV	DİĞER KURULUŞLAR						
1	T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş. (PTT)	5.000.000	1.093.940	1.514.886	3.809.414	5.324.300	(1.218.004)
2	PTT Anadolu Destek Lojistik Hizmetleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.	200.000	200.000	180.012	74.054	254.066	1.734
3	Kule Verici Tesisleri İşletim ve Teknolojileri A.Ş.	50.000	50.000	51.495	3.148	54.643	2.103
4	PTT Bilgi Teknolojileri A.Ş.	5.370	5.370	53.551	64.822	118.373	61.901
5	PTT Para Lojistik ve Özel Güvenlik Hizmetleri A.Ş.	50.000	50.000	38.555	33.862	72.417	(9.813)
6	Raylı Sistemler Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş. (RAYSİMAŞ)	6.000	6.000	4.197	5.946	10.143	(5.369)
7	Sofra Kurumsal ve Ödüllendirme Hizmetleri A.Ş.	600	600	21.431	8.457	29.888	(397)
8	Askeri Fabrika ve Tersane İşletme A.Ş. (ASFAT)	57.700	57.700	57.996	930.724	988.720	(109)
9	İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu	-	-	647.625	4.466	652.091	88.085
10	Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü (AOÇ)	1	1	173.341	25.530	198.871	39.916
11	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü (MPI)	-	-	1.571	932.150	933.721	640.163
12	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)	182.000	182.000	3.385.890	204.143	3.590.033	386.029
13	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)	-	-	52.429.868	43.754.550	96.184.418	7.577.314
14	Vakıf İnşaat Restorasyon ve Ticaret A.Ş.	34.330	34.330	34.975	10.398	45.373	(2.218)
15	TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.	2.486.783	2.486.783	2.575.154	2.219.222	4.794.376	92.151
16	Arıcak Turizm ve Ticaret A.Ş.	1.250	1.250	(3.256)	4.004	748	(8.186)
17	TÜBİTAK Marmara Teknokent A.Ş.	5.750	5.750	47.132	13.860	60.992	1.951
18	Ziraat Teknoloji A.Ş.	5.000	5.000	15.872	53.236	69.108	2.228

19	Bileşim Alternatif Dağıtım Kanalları A.Ş.	26.000	26.000	44.503	30.660	75.163	18.392
20	Central Oto Kiralama A.Ş.*						
21	Ziraat İşletme Yönetimi ve Gayrimenkul Geliştirme A.Ş.*						
22	ZG Tarım Piyasaları A.Ş.*						
23	ZG Tarım ve Hayvancılık Yatırımları A.Ş.*						
	TOPLAM (IV)	8.110.784	4.204.724	61.274.798	52.182.646	113.457.444	7.667.871
	GENEL TOPLAM	270.772.189	225.051.511	384.736.649	1.430.789.886	1.815.526.535	25.143.314

(*) 2019 yılında kıst rapor yazılmış veriler Kamu İşletmeleri Genel Raporu'na dâhil edilmemiştir.